

Péntek Imre

Változatok súlyra és könnyedségre

Vetró András szobrai és
a Magyar Papírművészek Társaságának
művei Zalaegerszegen

Az erdélyi képzőművészetről még mindig keveset tudunk, holott egyre több színvonalas kiállítást rendeznek a magyarországi múzeumokban, kiállítóhelyeken. Banner Zoltánnak az erdélyi képzőművészetet áttekintő kötete jó tizenöt éve – mely idejekorán rendkívül hasznosnak bizonyult – mára több szempontból kiegészítésre szorul. Az átrendeződés, kivándorlás és az újabb generációk feltűnése ismét azt eredményezi, hogy kiváló alkotók életművéről alig van információ, jelentős festői-szobrászi teljesítmények maradnak (előttünk) homályban. S van, amikor kellemes meglepetést okoz a felfedeződés, a tájékozódás, a kapcsolat-teremtés igénye. Ennek köszönhetően egy nagyszerű szobrász mutatkozhatott be a zalaegerszegi Göcseji Múzeumban április-május folyamán. A kézdivásárhelyi Vetró Andrásról van szó, akinek szakmai pályája, műveinek kvalitása mindenképpen megérdemli a figyelmet. Életútjának főbb állomásai: 1973-ban végezett a Kolozsvári Képzőművészeti Főiskola szobrászati szakán. Tanárai voltak Löwith Egon szobrászművész, Bretter György filozófus, Földesi László esztéta. Édesapja, Vetró Artúr ugyanitt tanított. Kézdivásárhelyen helyezkedett el művésztanárként, s azóta számos egyéni és csoportos kiállítás résztvevője, köztéri szobor alkotója. Franciaországban és Svájcban is szerepelt műveivel, Magyarországon Hatvanban volt kiállítása 2001-ben, s az újabb állomás: Zalaegerszeg. A zalaegerszegi tárlat nyilván csak ízelőt adhatott a szobrász gazdag, több évtizedes munkásságából.

Mi jellemző alkotói módszerére, stílusára? Egyrészt a kubizmus analízáló szemlélete, szaggatott formálása, másrészt bizonyos expresszív, szinte festői mintázás. A román szobrászat nagy egyénisége, Brancusi mellett, az orosz Rodcsenko és Arhipenko, a német Hans Arp szobrászatának hatásairól árulkodnak nagy tömörszerű, erősen stilizált kompozíciói. Azért hangsúlyoznám, hogy: kompozíciói, mert Vetró András nem mond le a

Vetró András: *Ikarosz*

realizmus minimumáról, élvezettel és rendkívüli kifejező erővel jeleníti meg az emberi(állati) test formáit. Az elvonatkoztatás a stilizálásig jut, nem dolgozza ki a részleteket, típusokat (archetípusokat) állít elénk itt látható műveinek többségében. Az anatómiai szerkezet hangsúlyozása nem válik valami steril bonctani receptté, ha életteli, szenvedélyes ábrázolást, érzékeny plaszticitást, jellegzetes, kontúros figurativitást eredményez.

Hogy mennyire így van, jelzi ezt bronz reliefjeinek sora. Rendszerint feszültség teli kompozíciókkal találkozunk, mint a Naphoz közel merészkedő, szárnya tört Ikarosz aláhullása, s apja óvó, védelmező mozdulata. A kezek ritmusa, a Napban megjelenő tenyérnyom, a zuhanás akrobatikája – mind-mind a mitikus tartalom kifejezésének motívumai. E sajátos bronztablák – reneszánsz előképek nyomán – számos drámai történetet adnak elő, Vetró András megjelenítésben. Az Iskolaépítő a saját testét falazza föl az építmény tégláiból, míg az ismert téma: Don Quijote és Sancho Panza kettős figurája a Lovag sorozatban nyer – a tragikus, groteszk hősiesség szimbólumaként – erőteljes megjelenítést. A groteszk heroizmus szimbolikus alakja a bohóc is, aki a legkülönbözőbb helyzetekben próbál kitörni helyzetéből (sorsából). (Nagy mutató I.–III.) Hogy végül a Bohócrevanson keserű, csúfolódó mozdulattal bosszantsa a világot. Megjelenik a férfi-nő kapcsolata is, mint téma. Nagyon szép és hatásos reliefeken mintázza meg mezítelen nő testet (Nő és ló), míg az Együtt

szerelemspárja az érzéki összetartozás modern ábrázolása. Az Anyaság sorozat már-már kubista, minimalista szemlélettel mutatja be az anya – gyermek viszonyát a szüléstől (a megszületéstől), a szoptatástól a játszadozó testekből összeálló kompozíciókig. A tömörszerű formálás már valódi plasztikai élményt ad, a stilizálás jelzesszerű elemei, a tagolásokból kialakuló formációk szinte az absztrakt határáig jutnak el. Vetró András „kísértései” azonban megmaradnak egy bizonyos, jól felfogható érzéki határon belül: a szobrai nem válnak rideg, steril, mértani konstrukciókká. Jó példák erre portréi is; ezek a nagy méretű domborművek számos ismert történelmi személyiségnek, művész egyéniségnek keresik (és találják meg) egyéniségét, karakterét. Barcsay portréja a maga szimmetrikus elrendezésével utal az anatómia tanárára, míg a Széchényi befelé néző, fájdalmas tekintete a tragikus végkifejletet vetíti előre. A Kossuth és Petőfi portrék – bár hangsúlyos, túlzó formákkal vannak mintázva – mégis igyekeznek megfelelni az idealizáltság követelményeinek.

Vetró Andrásban vérbeli szobrászt ismertünk meg, aki képes gondolatait a plasztika nyelvén megfogalmazni és a megszokott témákat mitikus szférába emeli át. S modernizmusa nem bántó, agresszív: valamiféle megújított, líraiságtól fűtött realizmusra törekszik, amelynek alapja a különböző művészi hatásokat, stílusokat magába olvasztó expresszív figurális.

Színek és formák kavalkádja fogadta a nézőt a körbefutó galérián, már az első benyomások azt erősítették meg, hogy változatos, szellemes megoldások szólnak a papír „átváltozásairól”, varázslatos, pazar ötletek fogják meg a tekintetet. S mindezt a kápráztató látványt, vizuális kalandot egy régtől ismert, hagyományosnak számító anyag: a papír inspirálta. A megszokott, fehér és színezett papír, amely számos-számtalan alak(anyag)változatban van jelen – még mindig – az elektronikussá váló civilizációs közegben. S az is kitűnik tovább szemlélődve: az ötlet, a fantázia, a túlformalás, a művészi többletjelentés demonstrációja itt magas fokú szakmai ismereteken alapszik, a megmunkálás kitartó, szívós igyekezetén, mindaddig, amíg a műalkotás, műalakítás végleges pontjára nem jut. A talált „ötletek” megtisztítása a játékosság mellett átgondoltságot, olykor átírást,

felülírást jelent. Jelenti egy hétköznapi anyag megfosztását a funkcionalitástól, a művészeti szférába való áttemelés, átlényegítés számtalan, szemet gyönyörködtető variációját.

A papír – a képzőművészetben – a grafikusok számára a vonal elszabadulását, a síkban való gondolkodást jelenti. Ám itt maga az alapanyag – a papíré – válik a művészi gondolkodás eszközévé. Kifejező eszközévé. A merített papír durva, rusztikus, egyenetlen felülete, elemi tisztasága, képlékeny állapotban való színezése – mind-mind a beavatkozás lehetőségét kínálja a művészeknek. Olykor megcsúfolva a papírról kialakult képzeteket, – mely ugye arról szól, hogy papír egy könnyű, könnyed anyag – találkozunk itt súlyosnak, tömörszerűnek látszó – játszó formációkkal. Sejben Lajos például kölapot imitál – az imitáció egyik kulcsszava az itt látható műveknek –, amikor vastag papírlemezét elmosódó, barnás erezetű színezés hatja át, melyen elmosódott, titokzatos jelek, ábrák egy eltűnt civilizáció maradványára emlékeztetnek. A töredezettség, az archaikus imitáció, a romlékony-ság apoteózisa másutt is megjelenik, mint Szalukó László Darázspatics című munkáján, amely a régi paraszti hajlék falának lepusztult, fosszilis képződményeit imitálja – némi fa és nád betétekkel – naturalisztikus hűséggel, – lásd a valódi darázsfészek betéteket – mintegy emléket idézve-állítva egy eltűnt rusztikus, paraszti világnak. Ennek a kissé szomorkás szemléletnek – siratófalnak – ellentéte, ironikus feldolgozása Bálint Zsombor finom papírból sodort (üres cigarettapapírra emlékeztető) darázsfészek imitációja, melynek bravúros elrendezése rendkívül érdekes, hullámzó felületet ad ki. Vagy hasonló irónia hatja át Falaim című triptichonját, mely a tragikus, tépelt szélekkel keretezett képmező és a felület anyagszerűségét, vakolat-vakolás imitációját meghökkentő, halvány bélyegsorokkal tapétázza ki. Koczogh Anikó a raffiás, fekete felületbe mélyesztett bot formációja – Nagypám emlékére – szintén e rusztikus, rurális (avantgárd) élménykör szép darabja. Hanus Sirpa Hannele Piros függőnye ismét felhasználja a fehér, steril felületet, amelyet a merített papír kínál. Erre applikál tüzes, piros függőnyt, arany rátétet, vagy a papír rétegeibe beledolgozott absztrakt mintázatot.

Sóváradi Valéria a mitosz világába kalauzol Styx című applikációjával. Az alvilági folyam egy arany csik – a bemélyített, félelmes ábrákkal teliszótt

fekete, anyagában is fekete papírmasszán. Lieber Erzsébet Átváltozása egy folyamat leképezése: a fehér és barna színek egymásba hatolásáé, azt is mondhatnánk: küzdelméé. A szabályos barna kockák feloldódása, lemerülése, kifehéredése a papírfelület steril fehérségébe, a rendezettség megszűnésének balladája, a káosz erőinek felülkerekedése, az amorfitás térnyerése – színárnyalatokkal, felületmegdolgozással elbeszélve. Jancsikity József tájmetszetei – ismét a felület manipulációja, játék a bemélyedések és kiemelkedések, a domborzati térképek látványelemeivel. Lajosi Dóra szándékoltnan durván megmunkált, hézagos, drótszálakra fűzött „papírmozaikja” ritmusával hat, míg Olajos György kép pillangója valódi finom, lebegő szerkezet, mely bele van rejtve a szemünket „átejtő” optikai csapdába. Lévai Dóra kéiben lebegő „történetei”, indigószerű „másolatai” az írás, a nyomhagyás, a rekonstrukció képzetét keltik föl.

Plasztikus, domborműszerű hatásért sem kell a szomszédba menni. Mert jellegzetes, karakteres művekkel találkozhatunk e körben is. Zsankó László – hajtogatott, legyezőszerűen elrendezett művén – sajátos kontraszt figyelhető meg: míg a felületen, felülírva durva, drasztikus fekete jelek, jelzése vonják magukra a figyelmet, addig hajtogatásokon finom tervrajzok, számsorok, a technikai bűvészmutatványok láthatók. Ha nagyon meg akarnánk fejteni e rejtvényt, akkor valami olyasmit sugall a mű, hogy az leegyszerűsítő erőszak gyakran (mindig?) primitív ábráival képes a legfinomabb (védtelen) struktúrán is felülkerekedni. A plasztikus hatás szép példája Erdélyi Eta Öröksége, mely előbb gyász fehér felületen mintázza meg az öreg, agyonhasznált szerszámokat, majd Yves Klein kékjébe „mártja” a szerszám lenyomatokat, mintegy időjelbe téve a naturalisztikus ábrázolást. Butak András papír (kő-barlang) plasztikai képesek ismét rációfolni a papír könnyűségére: (Mozaik ABC) a tömbszerű sziklaformációk belseje meg van szaggatva kis fülkékkel, osztásokkal, melyek már a papír vékony, finom anyagát tárják elének. Faragó Szilva roppant egyszerű, de mégis hatásos „papírszínháza” a merített, színezett papír egymás mögötti elrendezéseivel, képes függöny és díszlet imitációra. Harmati Zsófia maszkjai már szinte szobrászati teljesítmények (Egy fotós emlékére), nem beszélve Sóváradi Valéria arc-kép csarnokáról, mely az elmúlás, a lebomlás, a fossziliává válás nyomasztó

stációival szembesít. Ehhez képest üdítően hatnak László Bandy üde, finom, bohókás kis konstruktív szerkezetei, kivágatai, melyek a papírt valami egész mássá – valami stabil, merev elemmé varázsolják át. Olajos György Imá-ja szintén egy nagyon finom, szinte szürrealis kompozíció, a papírformációja bálványyszerű fafaragásra emlékeztet. Székely Judit Átvívője papírmasszából formált, dekoratív, kissé szecessziós ízeket hordozó halotti bárka, míg az Ég-Föld a mélység és magasság – egymáshoz kötődő, egymástól elválaszthatatlan szerkezetét jeleníti meg. A kollázs – mely érintkezik a művészkönyv témájával – szép példája Király Gábor applikációja, ráfestése. Az ormótlan állatfigurája – ha jól megnézzük – szabásmintákat bemutató darabokból van összerakva, fércelve. Végül Budaházi Tibor a művészkönyv műfajában tud újat nyújtani: hengerre alakult könyvei ismét a papírt, a papír anyagát, megszokott formáját helyezik új összefüggésbe. A henger tömbszerűsége – könyvimitációja – könnyed, légies, lebegő szerkezetté alakul át. A körbeforgó lapok legyező alakzata a szabályosság és szabálytalanság (véletlen) elrendeződésével, a szeriilitás szabályos-szabálytalan ritmusával egyszerre provokálja és megnyugtatja érzeinket.

A Magyar Papírművészek Társaságának zalaegerszegi bemutatkozása jól sikerült. Revelációnak ható kiállításuk, válogatott munkáik voltaképpen a papír metamorfózisa, apoteózisa, átszellemítése. Érzeinkkel, érzékelésünkkel (előítéleteinkkel) folytatott párbeszéd- játék. Könnyed csevegés. A bizarrságában is komoly. S értjük, követni tudjuk a művészek szándékát, törekvéseit. Elfogadjuk a partnerséget ebben a „papír-párbeszédben”. És ez manapság nem kevés.

Budaházi Tibor: Hengercönyvek